

Možnost a nutnost

Oba termíny, totiž možnost a nutnost, mají svůj smysl a svůj význam jen v rámci chybné koncepce kauzality. Kant jim přisoudil povahu kategorií, protože samu kauzalitu chápal jako apriorní výbavu rozumu. Doopravdy se však týkají skutečnosti, ale přisuzují přítomnosti skutečnosti charakter, který nemá. Pokud tedy čas a prostor nebudeme s Kantem chápat jako smyslové apriori a pokud nepřisoudíme ani možnosti a nutnosti povahu a funkci pouhého rozumového apriori, musíme jak v nutnosti, tak zejména v možnosti vidět problém především ontologický resp. – přesněji řečeno – méontologický. Možnost je to, co (ještě) není a co možná nebude. Chápat („reálnou“) možnost jako modus, který nutně přechází ve skutečnost, znamená místo pojmu „možnosti“ se uchýlit k pseudopojmu či pa-pojmu. Je třeba se v něčem vrátit k Aristotelovi a chápat DYNAMIS jako cosi hybného, ale hybnost DYNAMIS má obrácený směr proti tomu, jak chápe nutný proces kauzální teorie (která omezila Aristotelovy 4 „příčiny“ na pouze jedinou, totiž na *caus efficiens*): DYNAMIS totiž směřuje z budoucnosti do přítomnosti. A jakmile se jí chopí aktivita nějakého subjektu (Aristotelés ovšem mluvil o *ENERGEIA*), uskutečňuje se DYNAMIS směrem do budoucnosti, ale tak, že po sobě nechává stopy (a také produkty), které zčásti pomíjejí a přecházejí do minulosti, které se však zčásti zachytávají v podobě trvalejších relikvů, takže jsou (po nějaký čas a v nějaké podobě) „při tom“, když z budoucnosti přichází určitá nová přítomnost, zatímco ta stará pomíjí a odchází do minulosti, v níž už nic není přítomné. *ENERGEIA* tedy můžeme překládat jako „skutečnost“, pokud si plně uvědomujeme její nerozlučnou spjatost s ‚actus‘, tedy česky se ‚skutkem‘, činem. Naproti tomu obecný zvyk mluvit o „možnostech“ v objektivizovaném smyslu a chápání nedovoluj tento termín prostě převzít, nýbrž je třeba najít jiný nebo aspoň vždy znovu připomínat, že možnost má charakter skutečnosti nepředmětné (což není modus předmětnosti).

(Písek, 030821-4.)